

іншомовний. Хоча спостерігається така практика, що на це не звертають увагу в суспільстві і приймають як належне.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що ЄС не зобов'язує Україну відмовлятися чи звужувати українську мову під час виконання своїх зобов'язань щодо імплементації законодавства ЄС у національне законодавство. Тож необхідно використовувати терміни рідної мови, які не мають схожості з іншомовними словами, є більш точними та конкретними, дають можливість уникнути небажаної багатозначності, що є недопустимим під час прийняття нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

3. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>

Усачова Катерина Сергіївна,

доцент кафедри мовної підготовки
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЯВИЩА ПЛАГІАТУ В УКРАЇНІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ, КЛАСИФІКАЦІЙ, ТЕХНІЧНИЙ АСПЕКТИ

Річні звіти Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти починаючи з 2020 року містять розділ, де розглядаються ключові аспекти й проблеми реалізації принципів академічної доброчесності в освітньому середовищі. У звіті за 2022 рік звертає на себе увагу фокус на хибних уявленнях про академічну доброчесність, одним із яких є асоціація академічної доброчесності винятково з плагіатом [6, с. 75]. Плагіат є тільки одним із видів академічної доброчесності, проте звіти за 2021 та 2020 роки демонструють проблеми з розумінням сутності та меж зокрема й самого явища плагіату, що ускладнює належне

впровадження академічної доброчесності у практику роботи закладів освіти. Так, у звіті за 2021 рік результати опитування викладачів щодо допустимості плагіату у ситуаціях різних типів засвідчили складнощі з розумінням плагіату як порушення академічної доброчесності, пов'язуючи це з проблемами поінформованості [5, с. 62]. Звіт за 2020 рік наголошує на недостатньому розумінні самоплагіату як порушення академічної доброчесності [4, с. 101]. Таким чином, попри те, що плагіат наразі є найвідомішим та одним із найбільш розповсюджених варіантів академічних порушень, можна говорити про недостатнє розуміння в Україні плагіату в усіх аспектах цього явища, як виду порушення академічної доброчесності.

На цю ситуацію впливає кілька чинників: перший з них пов'язаний з термінологічною невизначеністю явища, другий – з відсутністю впорядкованої класифікації видів плагіату, третій – з недостатнім розумінням особливостей технічного визначення наявності плагіату в текстах. Кожний з цих чинників варто розглянути окремо.

Наразі в Україні на законодавчому рівні закріплені два терміни: «плагіат» й «академічний плагіат». Плагіат як термін міститься в Законі України «Про авторське право і суміжні права» та вказує на один з видів порушення «особистих немайнових та/або майнових авторських і суміжних прав» [2]. Академічний плагіат як термін міститься в Законі України «Про освіту» та вказує на один з видів порушення академічної доброчесності [3]. Форма обох термінів передбачає, що це різні, але поєднані родо-видовими зв'язками, поняття. Визначення обох термінів сформульовані достатньо подібно, щоб вказувати на спорідненість, якщо не ідентичність, явищ. Очевидна необхідність розмежувати терміни втілилися у додаткове роз'яснення від Міністерства науки та освіти України: «Академічний плагіат розглядається як порушення етичних норм академічної спільноти, а порушення авторського права – як правопорушення, відповідальність за яке встановлюється цивільним кодексом» [8]. Слід звернути увагу, що навіть у цьому поясненні вживається тільки один із зазначених термінів – академічний плагіат. Ускладнює наведену ситуацію той факт, що міжнародна (англомовна) наукова спільнота, попри розмаїття визначень, використовує термін плагіат (plagiarism) саме в контексті порушення академічної доброчесності [напр., див. 10] та норм етики загалом, відмежовуючи його від порушення авторського права (copyright infringement).

Ще більш проблемною ситуація з невизначеністю обсягу поняття плагіату стає, коли мова йде про класифікацію видів/форм плагіату. Закон України «Про освіту» не містить специфікації різновидів плагіату та подає самоплагіат як окремий різновид порушення академічної доброчесності [3]. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» містить чотири узагальнені різновиди академічного плагіату (дослівне запозичення, використання фактів та ідей, перефразування, подання чужої роботи як власної) [8]. У цьому ж документі присутня невизначеність, чи вважати академічним плагіатом помилки цитування, а також деталізуються характеристика й різновиди самоплагіату як окремого порушення [8]. Путівник з академічної доброчесності для позашкілля (2022 рік) містить чотирнадцять форм академічного плагіату, суперечливо поєднуючи в одну групу способ (напр., некоректне перефразування) та джерело (напр., плагіат даних, плагіат зображень) плагіату [7, с. 25–26], самоплагіат також подається як окремий різновид порушення. Подібна невизначеність класифікацій, окрім ускладнення розуміння меж явища плагіату для української академічної спільноти, накладається також на очевидні неузгодженості з міжнародними класифікаціями. Так, *General Guidelines for Academic Integrity* (2019), систематизуючи попередні дослідження, виділяє чотири загальні категорії плагіату (*Accidental, Intentional, Unintentional, Self-plagiarism*) й вісім методів плагіату, а також окремо характеризує плагіат нетекстових джерел [11, с. 78–79]. Класифікація видів плагіату на сайті компанії Turnitin (*The Plagiarism Spectrum 2.0*) містить дванадцять видів плагіату, серед яких є самоплагіат та порушення цитування [12].

Названі два чинники, сукупно з відсутністю в Україні виробленої практики роботи з програмним забезпеченням для виявлення плагіату, породжують ще одну розповсюджену проблему розуміння сутності явища плагіату – хибне уявлення про те, що «антиплагіатні програми» здатні виявити саме плагіат. Ця проблема має кілька аспектів. Перший з них полягає у технічній нездатності навіть найбільш досконалої програми виявити всі різновиди плагіату, враховуючи вище змальоване розмаїття методів та джерел. Другий аспект полягає в сутності роботи будь-якої програми для виявлення плагіату – це «комп'ютерна програма, яка порівнює наданий їй текстовий

документ (А) із певною сукупністю інших документів (Б) і виявляє ті фрагменти тексту, що наявні одночасно в документах А і Б» [1]. Інакше кажучи, такі програми є вдосконаленими інструментами пошуку збігів, тож вони мають суттєві обмеження щодо реальної оцінки наявності плагіату й потребують подальшої роботи фахівців з результатами. Слід зазначити, що недостатнє розуміння специфіки роботи таких програм не є унікальним для України. Так, компанія Turnitin на своєму сайті наголошує, що намагається уникати назви «plagiarism checker» саме тому, що це створює хибне уявлення про сутність роботи програми [9]. В Україні сучасна практика перевірки робіт на плагіат через відповідні технічні засоби без належного роз'яснення та врегулювання такої роботи, окрім того, що може спричинити хибні висновки та дії, ще й спричиняє ототожнення плагіату лише з прямими текстовими збігами, певною мірою утворюючи замкнене коло недостатнього розуміння явища.

Спільним елементом для усіх чинників недостатнього розуміння явища плагіату в українському освітньому середовищі є відносна новизна системного врегулювання подібних порушень в контексті академічної доброчесності. Сприйняття плагіату як порушення академічної доброчесності, нарівні, зокрема, з фальсифікацією, фабрикацією, хабарництвом, привертає увагу до серйозності водночас етичних та юридичних наслідків такого порушення. Тож виникає потреба як активної роз'яснювальної роботи серед української академічної спільноти, так і необхідності досліджувати та вдосконалювати теоретичні засади та практичні шляхи врегулювання названих явищ. Інакше кажучи, усвідомлення власної відповідальності спричиняє активну усвідомлену роботу над наявними в суспільстві недоліками.

Список використаних джерел

1. Ніколаєв Євген. Скільки відсотків можна? // Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень. Випуск № 4. Грудень 2019 р. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-04.pdf>.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.

3. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № - VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти / За заг. ред. С. Квіта та О. Єременко. К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021. 364 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2020.pdf>.

5. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2021 рік / За заг. ред. С. Квіта. К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2022. 232 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82-2021.pdf>.

6. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2022 рік / упоряд.: О. Осіюк, О. Хименко; за заг. ред. А. Бутенка, О. Єременко. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 111 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B7%D0%B0-2022-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>.

7. Терехова Любов. Путівник з академічної доброчесності для позашкілля // Academic IQ. URL: <https://academiq.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Putivnyk-z-akademichnoyi-dobrochesnosti-dlya-pozashkillya.pdf>.

8. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист Міністерства науки та освіти України від 23.10.2018 № 1/9-650 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.

9. Lee Christine. Plagiarism checkers: How to pick the best plagiarism checker // Turnitin, LLC. URL: <https://www.turnitin.com/blog/how-to-pick-the-best-plagiarism-checker>.

10. Tauginienė, L, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Kravjar, J, Ojsteršek, M, Ribeiro, L, Odiņeca, T, Marino, F, Cosentino, M, Sivasubramaniam, S, Foltýnek, T. Glossary for Academic Integrity. ENAI Report 3G [online]: revised version, October 2018. URL: https://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2023/02/EN-Glossary_revised_final_24.02.23.pdf.

11. Tauginienė, L, Ojsteršek, M, Foltýnek, T, Marino, F, Cosentino, M, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Sivasubramaniam, S, Razi, S, Ribeiro, L, Odiņeca, T., Trevisiol, O. General Guidelines for Academic Integrity. ENAI Report 3A [online], first publication date: October 2018, amended version: September 2019. URL: https://academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2022/04/Guidelines_amended_version_1.1_09_2019.pdf.

12. The Plagiarism Spectrum 2.0 // Turnitin, LLC. URL: <https://go.turnitin.com/plagiarism-spectrum-2-0-student-guide-infographic-us>.

Федорова Анна Петрівна,

викладач кафедри мовної підготовки
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, аспірантка кафедри
української мови факультету
української філології та літературної
творчості імені Андрія Малишка
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ: МОВНІ ТА МОВЛЕННЄВІ ДЕВІАЦІЇ

Політична комунікація – це невід’ємний складник у сучасному світі, зокрема в інформаційному просторі. Така комунікація здійснює вплив на всі сфери суспільства, є каталізатором у формуванні громадської думки, політичних поглядів, національної ідентичності. Сучасна політична комунікація вирізняється збільшенням випадків мовних і мовленнєвих девіацій, зокрема у текстах, інтерв’ю представників політичного дискурсу. Вербальні девіації, навмисно допущені помилки, надмірне емоційне забарвлення повідомлення є виразниками комунікативних стратегій і тактик, здатних впливати на сприйняття повідомлення, залучати все більшу кількість реципієнтів.

Мета наукової роботи – з’ясувати мовні та мовленнєві девіації у політичній комунікації, визначивши їхню роль як інструментів привернення уваги та засобів здійснення маніпулятивного впливу.

Актуальність теми зумовлено потребою дослідження мовних і мовленнєвих девіацій як чинників впливу на суспільну